

Araştırma Makalesi • Research Article

Feminist Çalışmalarda Kadın Deneyimlerinin Önemi: Simone de Beauvoir Örneği*

The Importance of Women's Experience in Feminist Studies: The Case of Simone de Beauvoir

Sait Yıldırım^{a,**}

^a Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, 25100, Erzurum/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-6044-2447

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 29 Nisan 2018

Düzeltilme tarihi: 01 Temmuz 2018

Kabul tarihi: 17 Temmuz 2018

Anahtar Kelimeler:

Simon de Beauvoir

Varoluşçu Feminizm

Toplumsal Cinsiyet

Kadın Deneyimleri

ARTICLE INFO

Article history:

Received April 29, 2018

Received in revised form July 1, 2018

Accepted July 17, 2018

Keywords:

Simon de Beauvoir

Existentialist Feminizm

Social Gender

Women Experiences

ÖZ

Simon de Beauvoir, 20. yüzyılda kadın hak ve özgürlük mücadelesinin toplumsal ve bilimsel anlamda gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Feminist hareketin güçlenmesi adına, yaşamını mücadele alanı olarak seçmiştir. Eserlerinde yaşam deneyimlerini feminist bir bakış açısı ile paylaşmıştır. Varoluşçu felsefedeki ikiliği kadın ve erkek ilişkisi ile açıklayarak feminist metodolojiye yeni bir bakış getirmiştir. Varoluşçu feminizmi güçlü referanslar ile ilişkilendirmek için yaşamını bir model olarak sunmuştur. Beauvoir, kadınların ataerkil iktidar ilişkilerine göre belirlenen toplumsal cinsiyet rollerine karşı kendi kararlarını alabilen ve direnç gösteren bir iradeyi varoluşçuluk ile ortaya koymuştur. Simon de Beauvoir'in yaşam deneyimleri çalışmanın verilerini oluşturmuştur. Bu kapsamda çalışmada kadınların özgürleşmesinde, Simon de Beauvoir üzerinden kadın çalışmalarının etkisini tartışmak amaçlanmaktadır.

ABSTRACT

Simone de Beauvoir contributed to the development of women's right and freedom struggle in social and scientific meaning in the twentieth century. She devoted her life for strengthening feminist movement. She shared her life experiences in her works in terms of a feminist perspective. She brought a new perspective to the feminist methodology by explaining duality in existentialist philosophy with man-woman relationship. She presented her life as a model for associating existentialist feminism with strong references. Beauvoir revealed a decree in which women can resist and make own decisions against social gender roles which were determined according to paternalistic power relations with existentialism. Life experiences of Simone de Beauvoir constituted the data of the study. In this context, this study aims to discuss the effect of women studies in the liberation of women over Simon de Beauvoir.

1. Giriş

Kadınların hak ve özgürlükleri tarihsel süreçte sosyal, siyasal ve ekonomik dönüşümler çerçevesinde şekillenmiştir. Ancak hemen her dönemde cinsiyet rolleri kadınlar için değişmez bir yazgı olarak kalmıştır. Kadınların maruz kaldığı cinsiyet rolleri geçmişten günümüze her toplumun kendi dinamiklerine göre şekillenmiştir. Kadına ve kadınlığa ait genel yargılar kadın olmayı sorunlu bir hale sokmuştur. Örneğin kadınlar için “duygusallık” bir kimlik özelliği olarak gelişmiştir. Kadınların, erkeğe göre daha duygusal bir yapıya sahip olmaları tartışma konusu olmuştur. Bu konuda iki farklı görüş bulunmaktadır. İlki kadının

doğası gereği duygusal ve zayıf olmasıdır. Biyolojik olarak anneliğe yatkın olan kadın daha merhametli, zayıf ve duygusal olduğu düşünülmektedir. Bu durum feminist bakış açısına göre kadınların baskı altına alınması ve geri plana atılması için uydurulmuştur. İkinci görüş ise feminist yaklaşımın varsayımı içerisinde kadının baskılanması sonucu duygusallık gibi bir eksikliğe sahip olması ile açıklanmıştır. Kadın sürekli ev içi işler ile sorumlu tutulması eğitim ve sosyal haklardan geri kalması ile güç kaybetmiştir (Wollstonecraft, 2012: 269-271). Ev kadını kimliği, tarihsel süreçte ekonomiye kadının katılımı ile bir dönüşüme sahne olmuştur. Kadınlar özellikle sanayi ve Fransız devrimi ile üretimde daha yoğun bir şekilde yer almıştır. Ancak bu

* Bu çalışma, 8-9 Mart 2018 tarihlerinde Giresun'da düzenlenen II. Ulusal Kadın Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: saityildirim.erk@gmail.com

süreçte kadın ev kadını kimliğinden kurtulamamıştır. Kadınlar, kültürün tanımladığı ataerkil iktidar ilişkilerinin baskısına maruz kalmıştır (Bora,2010: 59-61). Kadınlar hem üretimde aktif olarak yer alarak üretime katkı sağlamış hem de ev içi görevlerini yerine getirmiştir. Kadınların konumu üretim faaliyetlerinde vasıfsız işlerde ve düşük ücretlerde çalıştırılmalarından kaynaklanmıştır. Bu sebeple kadın kapitalist üretime katkı sağlayarak eril düzende erkeğe bağımlı bir şekilde yaşamasına yol açmıştır. Kadın çalışma yaşamında yer alsa bile günlük yaşamın sorumlulukları, kadını eve hapsedmiştir. Kadının ev işleri ve çocuk bakımı tüm gününü doldurmuştur. Bu sebeple kadın sosyal haklarından geri kalmıştır. Ev işlerinde kız çocukların yardımı ile başa çıkmıştır. Bu nedenle kız çocukları daha küçük yaşlarda anneliğin sorumluluklarını üstlenmek durumunda kalmıştır. Cinsiyet rollerinin sürdürülmesi anne aracılığı ile kuşaklar arası aktarılmıştır (Bebel, 1996: 121-122). Kadın makûs tarihini bir bakıma kendi eliyle kısıtladığı görülmektedir. Kadın çocuk yetiştirme sürecinde hem de evdeki sorumluluklarında cinsiyet rollerini sürdürmektedir. Çünkü çocuk yetiştirme sürecinde erkekte daha çok kadın belirleyici olmaktadır. Kadını baskılayan erkeği yetiştiren anne olduğu için bu sürecin güçlenmesinde kadın da pay sahibi olmaktadır. Bu sebeple kadın ve toplumsal cinsiyet ilişkisini ele alırken aile içi ilişkileri dikkate almak gerekmektedir.

Aile içi ilişkiler, kadınların sosyal ve ekonomik anlamda geleceğini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Bu süreçte kadınlar için ortak sorunlar ortaya çıkmaktadır. Simon de Beauvoir de kendi sorunlarını ve özgürleşme mücadelesini yaşam pratiklerinden yola çıkarak dile getirmektedir. Beauvoir, deneyimlerini, “Kadın- İkinci Cins” çalışmalarında çocukluktan yaşlılığa ve bağımsızlık sürecine değin paylaşmaktadır. Beauvoir anıları aracılığı ile benzer toplumsal sorunlar ile mücadele eden kadınların yaşamına ortak olmaktadır. Cinsiyet rolleri bakımından kısıtlamalara maruz kalmakta ve bu sorunun evrensel niteliklerine vurgu yapmaktadır. Beauvoir okuyucuları ile karşılıklı iletişimlerinde deneyimlerinin kadın özgürlüğü için önemini dile getirmektedir (Beauvoir, 1993b: 179-180).

Beauvoir, aile bireylerinin eğitilmiş ve modern bir yapıda olsa da cinsiyet rollerinin etkisinde kaldığına değinmektedir. Bu durum hemen her toplum ve aile de kaçınılmaz bir gerçek olduğunu öne sürmektedir. Beauvoir bu sorunun nedenini kurumsal olarak aileye yüklemektedir. Kadınlar için özel alan sınırlandırılması, modern toplumdaki sorumlulukların cinsiyet rollerine göre inşa edilmesinin bir sonucu olmuştur. Modern üretim ilişkilerinde kadınlar sosyal yaşamda yer alma imkânı elde etse de kamusal alan erkeğin otoriterliğinde şekillenmiştir (Sancar, 2014: 23-25). Kadının ev işlerindeki emeğinin ekonomik anlamda karşılıksız olması, kadın kimliğinin görünür olmasını engellemiştir. Aynı zamanda bu sorumluluklar kutsallaştırarak kadınlar üzerinde ideolojik anlamda bir genel kabule dönüştürülmüştür.

2. Amaç, Veriler ve Yöntem

Toplumsal cinsiyet rolleri, hemen tüm dönemlerde ve toplumsal koşullarda kadınlar için evrensel bir problem olmuştur. Bu problemin farkına varmak ve bilinçlenmek üzere önemli bir başvuru Beauvoir’in yaşam pratikleri

olmuştur. Beauvoir’in deneyimleri, kadınları bilinçlendirme ve ortak paydada buluşmak için dikkate değer bulunmuştur. Bunun yanında deneyimlerin paylaşılması: sorunların genellenerek daha kapsamlı çözümlere ulaştırma adına metodolojik olarak katkı sağlamıştır. Beauvoir’in özgünlüğü teorik gücünden öte deneyimlerini, yaşadığı çağa (çocukluk, genç kızlık, olgunluk ve yaşlılık çağı) göre aktarmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple çalışmada kadınlığın özgürleşme mücadelesini, doğru veya yanlışlığına bakılmaksızın Beauvoir’in deneyimleri aracılığı ile tartışmak amaçlanmaktadır. Çalışmada öncelikle sosyal, kültürel ve tarihsel olarak toplumsal cinsiyet olgusunun tarihsel kadının baskılamasının genel sınırları çizilmektedir. Devamında ise Beauvoir’in özgürleşme mücadelesi kendi deneyimleri temelinde tartışılmaktadır. Araştırmanın verileri Beauvoir’in eserleri ve yaşam mücadelesini kapsamaktadır. Özellikle “İkinci Cins” çalışmalarında deneyimlerini paylaştığı kaynaklar temel referansları oluşturmaktadır. Araştırmanın yöntemi ise Beauvoir’in deneyimleri temelinde metin çözümlemesi esasına dayanmaktadır. Kadın sorunu üzerine ortak kabullerden yola çıkarak Beauvoir’in deneyimlerinin, bir özgürleşme modeli olarak tartışılması hedeflenmektedir. Beauvoir, bir kadının karşılaşılabileceği cinsiyet rollerine maruz kalarak genel bir kadın kimliğini temsil etmektedir. Aynı zamanda feminizm adına 20. Yüzyılın en önemli isimlerinden birisi olarak görülmektedir. Burada önemli olan Beauvoirin diğer kadınlar ile ortak sorunları deneyimlemiş olmasıdır. Bu kapsamda kadın deneyimlerinin, kadın çalışmalarında ki önemine dair Lis Stanley ve Luis Wise:

“Feminist sorgulamalarıyla analitik açıdan güçlendiren deneyimlere dayalı, Düşünümsel ve öz Düşünümsel ve herkes için erişilebilir olan Sadece özel kişiler olarak teorisyenlere açık olmayan, Sürekli yeniden yorumlanan, didiklenen “metinler” deki gibi eleştiri-üstü ve kutsal görülemeyecek bir teori olarak tanımladık.” (Stanley, Wise,1996: 70).

Belirtilen ifadeler ile Stanley ve Wise feminizmi toplumsal alana yaymayı amaçlayan ve tüm kadınları dâhil eden bir bakış açısını feminist metodolojiye kazandırmışlardır.

3. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, biyolojik belirlenimden öte toplumun bireyleri kültür, din, devlet, eğitim ve aile gibi kurumlar aracılığı ile belirlediği, toplumsal anlamda kadınlık ve erkeklığın inşa edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Butler, 2014: 50). Kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerine göre konumlandırılması, insanlık tarihi ile eş değer bir geçmişe sahiptir. Tarihsel süreçte gerçekleşen sosyal, ekonomik ve siyasal hareketler cinsiyet ilişkilerini dönüştürmüştür. Ekonomi aracılığı ile erkek güç kazanırken din aracılığı ile bu gücün sürekliliğini sağlamıştır. Aydınlanma çağına kadar katı ataerkil tutumlar kadına yaşam hakkı dâhil olmak üzere hemen hiçbir konuda karar alma yetkisi verilmemiştir. Kadın din aracılığı ve kültür baskısı kullanılarak geri plana atılmıştır. Bu kadınlık özellikleri, ötekileştirilmesine yol açmıştır. Adet görme süreci kadın için uzun yıllar boyunca bir sorun oluşturmuştur. Kadının geçmişte geleneksel toplumlarda, kimi semavi dinlerde karşılaştığı önemli bir baskı alanı adet görmesi olmuştur. Adet gördüğü döneminde kadın, ailesinden ve evinden uzaklaştırılmıştır. Adetli iken kadının elinin değdiği bir yiyecek kirli olduğu ve onu yiyene

uğursuzluk getireceği inancı ile yenilmemiştir. Kadın hem kültürel hem de dinsel olarak dışlanmıştır. Adet görme konusunda belirleyici olan durum, âdetin kadınlığa ait bir özellik olmasından kaynaklanmıştır. Bir kadının kadınlığına ait biyolojik bir tepkimeyi en şiddetli baskıyla cezalandırarak kadının kendine yabancılaşmasına yol açmıştır (Beauvoir, 1993a: 168). Buradan hareketle kadının biyolojik, psikolojik ve fiziksel olarak toplumsal baskıya maruz kaldığı görülmüştür.

Kadının konumuna dair itirazların yükseldiği dönem aydınlanma ile aralanmıştır. Aydınlanma sürecinde ortaya çıkan itirazlar toplumun hemen her alanındaki eşitsizliğe yönelik bir anlam kazanmıştır. Fransız devrimi öncesinde aydınlar tarafından kadın hak ve özgürlükleri için rasyonel bir temel oluşturmuştur. Feminist söylem, aydınlanma döneminde savunulan hak ve özgürlük fikirlerinin geliştirdiği toplum yapısında güçlenmiştir. Fransız devriminde hak ve özgürlükler toplumsal bir gücün desteği ile politik bir kazanım elde etmiştir. Bu süreçte toplumsal yapıda yaşanan eşitsizlikler vurgulanırken kadın için radikal söylemler gündeme gelmiştir. Öncelikle kadının bir birey olarak var olma hakkı savunulmuştur. Bu sebeple kadının seçme ve karar verme hakkı öncelikli bir talep olmuştur. Kadının kendisi ile ilgili konularda rasyonel ve bilinçli karar verebilmesi için eğitim hakkı üzerine gidilmiştir. Temel hakların sınırları çizildikten sonra kadın ve erkek arasındaki ayrımın biyolojik olmaktan öte toplumsal temellere dayandığı düşüncesi ile kültür ve tarih sorgulanmaya başlanmıştır. Böylece feminist söylemin ilk aşaması kadının mevcut durumunun sorgulanması ve tanımlanması ile vücut bulmuştur. Kadın hakları konusunda gelişmeler yaşanması, kadınların örgütlü birlikler halinde organize olmaları sayesinde olmuştur. Kadınların sosyal eğitim alanlarında öne çıkmaları yeterli olmamıştır. Bunun yanında ekonomik ve politik olarak güç kazanmaları toplumsal hayatta güçlü bir yer edinmelerine olanak sağlamaktadır. Sanayi devrimi ile üretim ilişkilerinin dönüşmesi kadının ekonomik anlamda da güç sahibi olmasını kolaylaştırmıştır (Kappeli, 1993: 450-453). Ancak bu düzende kadının ekonomik bağımsızlığından öte bir sömürü düzeni ortaya çıkmıştır. Düşük ücret ve aşırı çalışma saatleri ile çalışan işçiler devrimin ilk mağdurlarını oluşturmuştur. Kadınlar sanayi devriminde erkeklere göre daha vasıfsız ve düşük ücretli işlerde çalıştırılmıştır. Üretim ilişkilerinin eril bir düzene göre şekillenmesi sanayi devrimi ile gerçekleştiği görülmüştür. Bu süreçte kadınlar hem üretime ortak olmakta hem de elde ettiği gelir ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediği için erkeğe bağımlı olmaktan göstermiştir. Kadının sadece çalışıp gelir elde etmesi ile özgürlüğü elde etmenin aynı şey olmadığını belirten Beauvoir: üretim ilişkileri ile kadının çalışmasına rağmen bağımsızlık endişesini dile getirmektedir. Kadınların çalışma yaşamına yoğunlukla dâhil olduğu sanayi devriminde, kadın hak ve özgürlüklerinin gelişmesinden öte kapitalist pazarın gelişme talepleri etkili olmuştur. Benzer şekilde, savaş dönemlerinde erkek gücün cepheye savaşırken üretime katkı sağlamak noktasında kadınlar çalışma yaşamına girmiştir. Zorunluluktan oluşan haklar kadın için özgürlük getirmemiştir. Aksine ataerkil iktidar ilişkilerinde cinsiyet rollerine maruz kalan kadın ekonomik olarak sömürüldüğü bir alanda yer almıştır (Beauvoir, 1993b: 113-115). Kadınların ev içi emeği ücret ile karşılanmadığı için ekonomik veya sosyal bir güce dönüşmemiştir. Kadınların sanayi devrimine kadar ev dışında tarlada ve bahçede

çalışma imkânları olmuştur. Bu işler de ücret karşılığı olmadığı veya getirisi erkekte toplandığı için kadın ücretsiz işçi konumunda olmuştur. Kadınların iş gücü ve emeği üzerinde söz hakkı erkekte olduğu için ekonomik olarak erkek tarafından baskılanmaktadır (Molyneux, 2012: 118-119). Bu sebeple toplumsal cinsiyet tartışmalarında kadının toplumsal konumunda biyolojik yapısının etkisi olduğu düşünülmektedir. Çocuk doğurma işlevi ve fiziksel olarak zayıf olması ile ev işlerine uygunluğu düşüncesi güçlenmektedir.

Kadın erkek eşitliği konusundaki tartışmalar, cinsiyet rolleri ve biyolojik yapının ilişkisi Beauvoir için de önemli yer tutmaktadır. Biyolojik ve fiziksel olarak görünür olan farklılıkların cinsiyet rollerine etki ettiği düşüncesi Beauvoir'ı tedirgin etmektedir. Hatta bu tutumların sıklığı inanma konusunda onu radikal düşüncelere iterek Tanrı'yı reddetmiştir. Bu sebeple Beauvoir kadın ve erkek arasında biyolojik ve fiziksel farklılıklara ve bu farklılıkların oluşturduğu sonuçlara dikkat çekmektedir. Kadın erkeğe göre daha zayıf ve güçsüz yapıdadır. Kadının fiziksel yapısı doğurmaya elverişli bir yapıdadır. Kadının biyolojik özellikleri ise erkeğe göre daha duygusal bir yapıda olduğunu göstermektedir (Beauvoir, 1993a: 43-44). Beauvoir, cinsler arasındaki ayrımın biyolojik niteliklerine yoğunlaşmaktadır. Beauvoir, kadının erkeğe göre daha güçsüz olduğu, organların daha zayıf ve incinmeye müsait olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda Beauvoir, duygusallık bağlamında, fiziksel yetersizlikten kaynaklanan bir hassasiyetin varlığını tartışmaktadır. Fiziksel farklılıklar aslında Beauvoir'in Tanrı'ya inanmamasından kaynaklı bir isyanı dile getirmektedir. Beauvoir, yaratılış olarak kadının erkeğe göre daha zayıf bir yapı ve karakterde olduğunu düşünmektedir. Biyolojik özelliklerden beslenen ayrılıkçı söylemin toplumsal ve kültürel anlamda güçlendiği öne çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet olgusu, cinsiyetin biyolojik ve kültürel etkilerin bütünleşmesi ile oluşmaktadır. Kadın ve erkekler cinsiyet rollerini aile ve toplumda kazanmaktadır. Bu sürece biyolojik özelliklerin katkısı ise kadının çocuk doğurma işlevi ile şekillenmektedir (Bora, 2010: 37-39). Çocuk yetiştirme işlevi hemen her toplumda kadın tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durum kadını ev içine bağımlı kılmaktadır. Biyolojik olarak çocuğun ilk dönemlerde anne ile olan ilişkisi beslenme ve korunma ilişkisi bakımından doğru kabul edilmektedir. Ancak ilerleyen dönemlerde kadının uğraşları bir rol olarak tanımlanmaya başlamaktadır. Kadın ve erkeğin rollerinin ayrılması aile içi ilişkilerde baba ve annenin ilişkisi ile belirginleşmektedir. Çocuklar ebeveynlerini model alarak cinsiyet rollerini benimsemektir. Bunun yanında kardeşler arası ilişkiler çocuklar için ayrıca belirleyici olmaktadır. Ebeveynlerin kız ve erkek çocuklara karşı cinsiyet odaklı farklı tutumlar sergilemesi bir eşitsizlik ortaya çıkarmaktadır. İlk aşamada aile içi ilişkilerin etkisinde kalan çocukların ev dışında ilk temas ettikleri sosyal çevreleri, cinsiyet rollerinin ikinci basamağıdır. Günlük pratikler, oyunlar ve uğraşlar cinsiyet rollerine göre şekillenmektedir. Kız çocuklar daha kısıtlı bir zaman ve alanda yer almaktadırlar. Erkekler ise rasyonel eylemler ile donatılmaktadırlar. Kahramanlık, güç ve akıl erkekliğin tanımlayıcı unsurlarını oluşturmaktadır. Kadınlar duygusal yapıda ve zayıf bir karakterde olduğu varsayılarak yetiştirilmektedir. Kültür sosyal çevrede din aracılığı ile

geleneksel bir cinsiyet gücü oluşturmaktadır. Din kültür aracılığı ile ataerkil bir belirleyiciye dönüşmektedir. Cinsiyet rollerinin güç kazandığı üçüncü alan ise eğitim kurumlarıdır. Eğitim kurumları eril bir düzenin ürünü olarak şekillenmektedir. Kadınların eğitim hakkından yoksun bırakılması sosyal yaşamda eşitliği engellemektedir. Bunun yanında eğitim ve bilimin eril bir sistem üzerine kurgulanışı; kadınların eğitim aracılığı ile cinsiyet rollerine maruz kalmasına yol açmaktadır. Kadınların daha çok anneliğe yönelik eğitilmesi, meslek seçiminde yardımcı ve vasıfsız rollere göre yetiştirilmesi ile cinsiyet rolleri kökleşmektedir (Butler, 2014: 53-56). Toplumsal cinsiyet ilişkileri kurumsal ve kültürel yapılar aracılığı ile inşa edildiği görülmektedir. Kadınlığın, varlığı ve sınırlarının toplum tarafından belirlendiği düşüncesi feminist söylemin en güçlü argümanlarından. Kültürün eril bir zihniyetin ürünü olması kadınların toplumda baskılanmasına yol açmıştır. Erkeklerin fiziksel gücünden dolayı evin geçimi ve kadının korunmasından sorumlu tutulduğu öne sürülmektedir. Kadınların üstlendiği sorumluluklar, cinsiyet rollerini belirlemektedir (Meulenbelt, 1987: 14-16). Sosyal, ekonomik ve eğitim açısından güçlü olan erkek bu argümanları kullanarak kadın üzerinde baskı alanı oluşturmaktadır. Kadının bu alanlardaki yetersizlikleri ise erkeğe bağımlılığını güçlendirmektedir. Erkeğin hak ve özgürlükleri aile içinde bir ayrımcılık elde etmesine yol açmaktadır. Ekonomik gelirin erkek tarafından elde edilmesi kadını ve çocukları erkeğe bağımlı kılmaktadır. Bu durum erkek için bir güç ve iktidar kaynağına dönüşmektedir. Kadın kendi gücünü erkekten almaktadır (Beauvoir, 2006: 42). Kadınlar, ataerkil iktidar yapısından dolayı konumlarını erkeğe göre tanımlamaktan hoşnut oldukları görülmektedir. Aynı zamanda kadınlar cinsiyet rollerinin de taşıyıcısı konumundadır. Aile içindeki ataerkil iktidar ilişkisi anne ve baba tarafından karşılıklı olarak desteklenmektedir.

4. Simon de Beauvoir ve Özgürleşme Mücadelesi

Beauvoir yaşamında deneyimlediği olay ve ilişkilerin bir sistem gibi işlediğini fark etmeye başladığında itiraz etmeye başlamıştı. Sadece kendisinin değil annesi ve çevredeki tüm kadınlarda ataerkil iktidarın biçimlendirdiği bir yaşam pratiğini sürdürme gayretini saptamıştır.

"Büyüklerin rensiz, tekdüze yaşantılarına üzülüp, acırdım onlara. Kısa bir süre sonra, benim başıma da aynı şeyin geleceğini fark ettiğim anda, paniğe kapıldım. Bir gün, annemin bulaşıklarına yardım ediyordum. Annem tabakları yıkıyor, ben kuruluşturdum. Mutfağın penceresinden, iftaya barakaları ile başka evlerin mutfaksan görünüyordu. Bu mutfaklarda da, başka kadınlar, tavalara ovuyor, tencereleri parlatıyor, tabakları yıkıyor, sebze ayıklıyorlardı. Her gün öğle yemeği, akşam yemeği; her gün bulaşık; her gün temizlik; saatler boyu uzayan bir hiçlik; hiçlikten öte bir yere ulaşmayan bir sonsuzluk. Ben böyle yaşayabilecek miydim? Kafamda belirgin bir görüntü oluştu. Öylesine belirgindi ki, bugün bile ayrıntılarıyla gözlerimin önünde, peş peşe dizilmiş kurşuni kareler var. Uzaktıkça ufalan, giderek yok olan kurşuni kareler. Dümdüz, birbirinin eşi, ufka doğru uzanan kurşuni kareler. Günler, haftalar, yıllar bu bunlar. Doğduğum günden beri, her akşam yatağa girerken, sabah kalktığımdaya biraz daha yoğun, biraz daha katkılanmış, biraz daha öğrenmiş olarak geçirmiştim yıllarımı. Hala da, adım adım, basamak basamak ilerleyip yükselmekteydim. Ama ya doruğa ulaştığımda, kısır bir taşlıktan başka bir şey bulmayacaksam, bu kadar caba ve yaşamak neye? Bir yandan tabakları dolaba yerleştirirken, "hayır" dedim kendi

kendime. Benim yaşantım, bir yerlere ulaşacak mutlak." (Beauvoir, 2006: 119).

Beauvoir günlük pratiklerin günden güne kendisini sınırladığının farkına varmaktadır. Babası eğitilmiş ve bilinçli olmasına rağmen kadının erkeğe ait olduğu düşüncesi ile Beauvoir'in itirazlarına maruz kalmaktadır. Ayrıca özgürlük anlayışının sadece eğitimle olmayacağı fikri Beauvoir de güçlenmektedir. Kadınların yaşam biçimleri üzerine kendi müdahaleleri olmadığı sürece mevcut ataerkil ilişkiler sürdürülmektedir. Bu anlamda Beauvoir, kadının kendinden kaynaklanan varoluşçu bakış ile bir özgürlük tasarımı öne çıkmaktadır. Beauvoir'in özgürlük anlayışı evlilik kurumu ve aile içi ilişkiler tarafından engellendiği için radikal bir tutum sergilemektedir.

Ataerkil kültür, kadını çocuk ve koca ile ilgili sorumlulukları ile donatmaktadır. Kadın kocasına bağımlı bir yapıda olması aile kurumunu güçlendirmektedir. Aynı zamanda erkeğin otoritesini de sürekli kılmaktadır (Frestone, 1970: 16-18). Bu sebeple Beauvoir evlilik kurumunu kadınları sınırlayan bir anlaşma biçimi olarak gördüğünden doğru bulmamaktadır. Kadınlar evlenmek için yetiştirilmekte ve evliliğe özendirilmektedir. Evlilik, erkek ile kadının babası arasındaki bir sözleşmeden ibaret görülmektedir. Kadının evliliğe karar verme aşamasında baskılanması, evlilik sürecinde de katlanarak artmaktadır. Beauvoir, evlendikten sonra çocuk sahibi olan kadının şartlarının artık değişmeyeceğini belirtmektedir (Beauvoir, 2010: 12-14). Kadın, anne olduktan sonra çocukların bakımı ile ilgilenmesi gerekmektedir. Bu sebeple kadınların çocuklarından kaynaklanan sorumlulukları özgürleşmelerini engellediğini düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.

Beauvoir evliliğe olan bakışından dolayı Sartre ile ayrı yaşayıp çocuk sahibi olmadan uzun bir ilişki yaşamıştır. Beauvoir ve Sartre arasında geçen ilişki de kişisel bağımlılığın ortadan kalktığı dönemlerde bağımsızlık anlayışının güçlendiği görülmektedir. Ancak bu şekilde ikili arasındaki ilişki duygusal bir aşktan öte bir anlaşmaya dönüşmektedir. Sevgi, kıskançlık ve birliktelik anlayışı kuralsız ve sıra dışı bir ilişkiyi beraberinde getirmektedir. Nitekim Sartre ile olan söyleşide kıskançlık üzerine ifadeler bu tutumu ortaya koymaktadır. Sartre, kıskançlık konusunda Beauvoir'in hayatında başka erkeklerin olmasından rahatsız olmadığını belirtmektedir. Ancak bu erkekler içerisinde kendisinin ilk sırada olmasını yeterli bulmaktadır. Her iki taraf için de toplumsal ve ahlaki kurallar bağlayıcı olmadığı için sıradışı bir ilişki biçimi ortaya çıkmaktadır (Beauvoir, 1983: 405). Sartre'nin kıskançlığa dair söylemi rekabetçi bir anlayış ile şekillenmektedir. İkili arasındaki aşk ilişkisi sadece birlikte olma anları ile sınırlandırılmıştır. Ancak bu duygu ve düşüncelerin olgunluk çağına eriştikçe daha sınırlı bir boyuta taşındığı fark edilmektedir. Beauvoir aşk deneyimi Sartre'a gönderdiği mektuplardan yola çıkılarak dikkate alınırsa iki ayrı yaşamın bağımsız hayat yürüyüşü ile karşı karşıya kalınmaktadır. Beauvoir, mektuplarında yaşadıkları aşkı ve özel deneyimlerini paylaşmaktadır. Hatta Beauvoir mektubu yazdığı günlerde yaşadığı cinsel deneyimleri Sartre'a aktarmaktadır. Benzer şekilde Sartre, Beauvoir'in kendisi ile yaptığı söyleşide ilk cinsel deneyimlerini anlatarak aşk ve kıskançlık üzerine sıra dışı bir bakış açısı kazandırmaktadır (Beauvoir, 1996: 293-294). Her iki taraf ta evliliğe karşı tavrı olarak kendi kurallarını belirlemişlerdir. Ancak kendi aralarında evliymiş gibi

birbirlerine yalan söylemeden bir birliktelik vaat etmişlerdir. Bu ilişkide cinsel serbestlik olmasına karar vererek bağımsızlık ile birlikte sınırsızlık anlayışı geliştirmişlerdir. Evlilik kurumuna yönelik eleştiri feminist yaklaşım için genellenabilir bir nitelik taşımaktadır. Feminist söylem aile ve evlilik gibi yapıların kadın üzerinden bir kısıtlamaya yol açacağını öne sürmektedir. Cinsel özgürlük bağlamında erkeğin eylemleri önemsizken kadın, namus ve ahlak kavramları ile sınırlandırılmaktadır (Hooks, 2012: 98-100). Kadın için erkeğe bağımlılık öğütlenmektedir. Aynı zamanda bekâret anlayışı ile kadının cinsel eylemleri denetlenmektedir. Ancak erkek için denetleyici bir biyolojik yapı mevcut değildir. Feminist söylem genel anlamda kadın özgürlüğü için cinsel anlamda bir serbestliği öngörmektedir.

Beauvoir, kadın özgürlüğü için toplumsal ve kurumsal anlamda kadın ve erkek arasındaki bağımlılığı bir engel olarak görmektedir. Bağımsızlık anlayışı Beauvoir da kadının potansiyeli üzerinden geliştirilmesi gereken bir özgürlük alanını tanımlamaktadır. Bu süreç Beauvoir'ın varoluşçu söylemi kadın erkek ilişkilerine uyarlaması ile anlam kazanmaktadır. Varoluşçu feminizm, kadının toplumsal kurumlar ve kurallardan bağımsız bir şekilde ortaya koyduğu öz iradesinden ibarettir. Beauvoir, kadındaki öz iradeyi ortaya çıkararak bir özgürleşme modeli geliştirmektedir. Beauvoir bu aşamada, içkinlik ve aşkınlık kavramlarını cinsiyet ile ilişkilendirmektedir. Varoluşçu feminist söylemde kadının toplumsal konumu, içkinlik kavramı ile açıklanmaktadır. İçkinlik, kadın üzerinden temsil edildiği ölçüde belirsizliğe, önemsizliğe ve olumsuz ifadelerle karşılık gelmektedir. Aşkınlık ise rasyonalitenin ve gücün karşılığı olarak görülmektedir. Hemen her toplumda kadının öz kimliği içkinlik ve aşkınlık ölçütüne göre belirlenmektedir (Direk, 2013: 15-16). Toplumsal yapı, cinsler arasındaki mevcut durumunu sürdürecektir kültürel değerlere sahiptir. Bu sebeple kadın ve erkeklik, kültürün ve toplumsal kurumların bir ürünü olduğu sonucu güçlenmektedir. Beauvoir eşitlik konusunda kadının kendisine başvurması gerektiğini ifade etmektedir. Beauvoir, kadın ve erkeğin eşit şartlarda iş ve ücret elde ettiği bir sistemi önermektedir. Aynı zamanda Beauvoir, evliliğin yüzeysel bir anlam kazanarak yerini cinsel özgürlüğe bırakması gerektiğini düşünmektedir. Bu sistemde çocuklar aileden alınıp devletin denetiminde yetiştirilerek devlete ve üretime katkı sağlayacaktır. Bu şekilde ebeveynlerin çocuk bakımı ile zaman kaybetmeden üretimden engellenmeyeceği bir aile yapısı öngörülmektedir (Beauvoir, 1993b: 164). Beauvoir'ın özgürleşme teorisi sosyalist bir toplum yapısı ile vücut bulmaktadır. Kurumsal yapılar ortadan kalkarak toplumsal düzende doğal yasaların hâkimiyeti ortaya konulmaktadır. Ancak teorik olarak sunulan bu düzenin pratikte karşılık bulması güç görülmektedir. Beauvoir'ın kendi yaşam deneyimlerinden de anlaşılacağı gibi aşk ve bağlılık çiftler arasında güçlü bir tutkuya dönüşmektedir. Genç yaşlarda özgürlük bağımlısı bireyler olgunlaştıkça sorumluluğa bağımlılığa ihtiyaç duymaktadır. Bunun sebebi yaşlılıktaki bedensel ve duygusal tükenmişlik ile bağımsızlığa doğru direnişin güçleşmesidir.

Beauvoir'ın yaşlılık çağında özgürlük anlayışının dönüştüğü görülmektedir. Gençlik döneminde hem duygusal hem de ekonomik anlamda güçlü olduğu için aldığı kararlar bir özgürlük anlayışı ile çatışmamaktadır. Ancak Sartre ile

karşılaşması ve hisleri onu kadınlık kimliğine dair belirsizliklere sahne olmuştur. Beauvoir farkında olmadan bu dönüşüme karşı koymakta zorlandığını ifade etmiştir (Beauvoir, 1991: 58-60). Beauvoir'ın tutumlarından kadınların kendi yaratılış özelliklerinden kopma noktasında sorunlar ortaya çıktığı görülmektedir. Özgürlüğe giden yolda kadınlık kimliğinden sıyrılmamanın önemi tartışmasız önem kazanmıştır. Ancak gerek yaşamın doğası biyolojik ve fiziksel özelliklerden bağımsız bir şekilde ilerlemeye müsaade etmemiştir. Kadınlar yaşlılık çaığında kadınlığa ait özelliklerini kaybetmek durumunda kalmışlardır. Menopoza girmeleri ile adetten kesilmeleri kadının sosyal konumunu güçlendirmiştir. Kadın adet görme döneminde ilk toplumlardan beri süregelen bir ön yargı ve dışlanmayla karşılaşmıştır (Beauvoir, 1970a: 124-127). Ancak cinsiyete ait niteliklerin tükenmesi ile önyargılar da ortadan kalkmaya başlamıştır. Bu süreç kuşkusuz yaşlılık dönemidir. Yaşlılık Beauvoir'da çocuklukla benzer şekilde değerlendirilmiştir. Kadının çocuklukta sorumluluğunun olmaması erkek için bir rekabet unsuru oluşturmasını engellemiştir. Yaşlılık sürecine girince otoriter ve ekonomik gücün kaybı kadını tıpkı çocuklukta olduğu gibi sınırlandırmıştır. Bedenin yıpranması ile kadındaki hak ve özgürlüğe dair bir direniş gösterme arzusu ortadan kalkmaya başlamıştır. Yaşlılık olgusu kadında hem toplumdan sıyrılmaya niteliği ile cinsiyet bağlamında kimliksiz bir yapı oluşturmuştur. Aynı zamanda bu kimliksizlik ile kadın cinsiyet rollerinden kurtulma şansı elde etmiştir (Beauvoir, 1970b: 369-370). Bu durum kadının, kadınlığının tükenmesi ile gerçekleşen bir kazanıma dönüşmüştür. Kadın bir yandan gücünü ve kadınlığını kaybederken diğer yandan kadınlığın getirdiği olumsuzluklardan kurtulmuştur. Beauvoir deneyimlediği aşk ile bağımsızlık fikri üzerine önerdiği ilkelere zaman zaman aykırı davrandığını kendisi de fark etmiştir. Kadının özgürlüğü için yalnız olmasını öğütleyen Beauvoir, Sartre ile ayrı kaldığı her gün için mektuplar yazarak aşkını ve bağlılığını itiraf etmiştir (Beauvoir, 1997: 163-164). Kadının bağımsızlığı üzerine geliştirilmiş önerilerin, deneyimlenen sosyal dünyada yeterince karşılık bulamadığı görülmüştür. Ancak dikkat çeken husus bağımlılık ve sorumluluğun bağımsızlığın zıddı olarak karşılanması olmaktadır. Hemen her pratikte bir eylem ve sorumluluk zorunlu olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın erkek ilişkisi ve aile yapılarında da karşılıklı sorumlulukların kadını kısıtladığı düşüncesi doğru görülmemektedir. Kadını özgürlüklerinden yoksun bırakan güç, ataerkillik ilişkilerinin sürdürülmesidir. Bu sebeple aile kurumunun veya aşk bağı ile kurulan ikili ilişkilerin yok sayılmasının mümkün olmadığı Beauvoir'ın deneyimlerinden de gözlenmektedir.

5. Sonuç

Kadın çalışmalarında, feminist metodoloji aracılığı ile kadın deneyimlerinin önemi artmaya başlamaktadır. Tarihsel olarak feminizmin ikinci dalgası bir bilinçlendirme projesi olarak kadın yanlı çalışma ve teorik kamplaşmaları güçlendirerek kadının geleceğine yönelik tartışmaları içermektedir. 20. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde teorinin toplum ile olan bütünleşmesine hız katmak için feminizmin eleştiri üstü niteliği yıkılarak sadece teorisyenlere özgü feminist anlayış bertaraf edilmektedir. Bu süreçte kadın feminist öncülerin deneyimlerini paylaşması, feminizmin toplumsal bir tabana yayılmasında önemli rol oynadığı dile

getirilmektedir. Çalışmada Beauvoir'ın de hemen her kadın gibi cinsiyet rollerine maruz kaldığı görülmektedir. Bunun yanında Beauvoir'ın babası, evin yöneticisi ve karar alıcı konumda iken annesi geleneksel kadın kimliğini temsil etmektedir. Beauvoir özgürleşme çabalarına kendi annesi ve çevresinde gördüğü kadınların ortak kaderine bakarak bir direniş geliştirdiğini belirtmektedir. Bu direnişin her kademesini paylaşarak kadınlar üzerinde farkındalık oluşturmayı düşünmektedir. Kadın deneyimlerini öncelemenin yanında kadın çalışmalarında deneyimlerin bir inceleme aracı olarak dikkate alınması da gerekli görülmektedir. Kadınların baskı altına alınmaları, özgürleşme probleminin temelinde yatan sebepler kadın bakış açısı ile değerlendirmektir. Bu şekilde sorunların ortaya çıkması ve çözülmesi noktasında ortak bir payda oluşmasına imkân sağlanması planlanmaktadır. Beauvoir, yaşamı ve eserleri ile bu bilinçlenme sürecine katkı sağlamaktadır. Burada önemli olan Beauvoir'ın deneyimlediği kadınlığın temsil gücüdür. Özgürleşme sürecinde Beauvoir kendi yaşamını uygulamalı olarak paylaşmaktadır. Aslında Beauvoir'ın aşmaya çalıştığı, tüm kadınların ortak problemleridir. Sadece kişiler ve olaylar farklı biçimde gelişmektedir. Beauvoir'ın ifadeleri ve okuyucuları da ortak sorun üzerine yoğunlaşmaktadır. Öteki cins olarak kadının tek başına bir birey olarak tanımlanmaması Beauvoir'ın varoluşçuluğa yönelmesine yol açmaktadır. Özgürlüğü ve özgürlüğe dair gücü kendi öz yapısında bulmaktadır. Beauvoir kısaca özgürlük için ihtiyacı olan tek unsurun kadının kendisi olduğunun farkına varılmasını talep etmektedir. Ancak Beauvoir'ın özgürleşme modeli kültür, din ve değerleri karşısına alan bir anlayış üzerine kurulduğu için uygulanabilir yönü olmamaktadır. Özellikle cinsel özgürlük bağlamında dile getirilen kural dışı cinsel yaşam politikaları uzun vadede kimliksiz bir toplum yapısının oluşumuna işaret etmektedir. Nitekim 20. Yüzyıl ilk yarısına kadar bazı devletlerin cinsel anlamda serbestliği toplumsal yaşamda uygulamaya koyarak geliştirdiği ailesiz toplum yapısının başarısızlık örnekleri ile dolmuştur. Bu sebeple kadının özgürleşmesi ile hedef alınan aile kurumunun toplumun temel dinamikleri için önemi ortaya çıkmaktadır. Beauvoir'ın özgürleşme modeli ve deneyimleri, bireysel anlamda cinsel serbestliği olağan kılmakla birlikte toplumsal yaşamda bir gelecek vaat etmemektedir.

Kaynakça

- Bebel, A. (1996). *Kadın ve Sosyalizm*. (Çev. S. N. Kaya). Ankara: İnter Yayınları.
- Bora, A. (2010). *Kadınların Sınıfı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet Belası- Feminizm ve Kültürün Altüst Edilmesi*. (Çev. Başak Ertür). İstanbul: Metis Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (1970a). *Yaşlılık (İlk Çağı)*. (Çev. Osman Canberk, Eray Canberk). İstanbul: Milliyet Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (1970b). *Yaşlılık (Son Çağı)*. (Çev. M. Ali Kayabal). İstanbul: Milliyet Yayınları.

- DeBeauvoir, S. (1983). *Veda Töreni ve Jean Paul Sartre'la Söyleşiler*. (Çev. Beyhan Kayıhan). İstanbul: Varlık Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (1991). *Olgunluk Çağı I*. (Çev. Betül Onursal). İstanbul: Payel Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (1993a). *KADIN "İkinci Cins" I*. (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (1993b). *KADIN "İkinci Cins" III*. (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (1996). *Simone de Beauvoir'dan Sartre'a Mektuplar I*. (Çev. Zeynep Bayramoğlu). İstanbul: Düşün Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (1997). *Kadınlığının Hikâyesi*. (Çev. Erdoğan Tokatlı). İstanbul: Payel Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (2006). *Bir Genç Kızın Anıları*. (Çev. Seçkin Selvi). İstanbul: Payel Yayınları.
- DeBeauvoir, S. (2010). *KADIN "İkinci Cins" II*. (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınları.
- Direk, Z. (2013). Simone de Beauvoir: Abjeksiyon ve Eros Etiği. *Cogito Dergisi*, 58, 11-39.
- Frestone, S. (1970). Love. Notes From The Second Year: Women's Liberation Major Writings of The Radical Feminists. Shulamith Frestone, Anne Koedt (Ed). (16-27). New York.
- Hooks, B.(2012). *Feminizm Herkes İçindir*. (Çev. Aysel Yıldırım). İstanbul: Bgst Yayınları.
- Kappeli, A. M. (1993). Feminist Sahneler. Georges Duby, Michelle Perrot (Ed.). Ahmet Fethi (Çev.), *Kadınların Tarihi IV- Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı* (449-478). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Meulenbelt, A. (1987). *Feminizm ve Sosyalizm*. (Çev. Erman Demirci). İstanbul: Yazın Yayıncılık.
- Molyneux, M. (2012). Ev Emeği Tartışması ve Ötesi. Gülnur Acar-Savran Nesrin Tura Demiryontan (Ed.). *Kadının Görünmeyen Emeği -Maddeci Bir Feminizm Üzerine* (115-157). İstanbul: Kardelen Yayınları.
- Sancar, S.(2014). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti-Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stanley, L. Wise, S. (1996). Feminist Araştırma Sürecinde Metot, Metodoloji ve Epistemoloji. Serpil Çakır, Necla Akgökçe (Ed.). *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem*. (67-99) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi*. (Çev. Deniz Hakyemez). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.